

Cerdanya

17 excursions a peu

Manel Figuera

Cerdanya Edicions

Azimut
Comercial
Senderisme

Col·lecció: Azimut Comarcal
Sèrie Senderisme

CERDANYA

17 excursions a peu

MANEL FIGUERA

Cossetània
EDICIONS

A l'Anna i a l'Agnès

Primera edició: maig del 2009

Edita: Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 - 43800 VALLS
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© del text i de les fotografies: Manel Figuera
© de l'edició: Cossetània Edicions

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Formes Gràfiques Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-442-0

Dipòsit legal: T-68-2009

Índex

INTRODUCCIÓ

Característiques físiques.....	6
Població i economia	7
Estructura de la guia.....	8
Material i equip.....	10
Altres elements	11
Telèfons d'interès.....	12

ELS ITINERARIS

1. Pel pla de la Batllia	14
2. Per la solana de Bellver	20
3. Pel Grau de l'Ós	26
4. Per la vall d'Eina.....	32
5. Per la vall de Campcardós.....	38
6. Per la canal del Cristall i la roca Punxenta.....	44
7. Per les Penyes Altes de Moixeró	50
8. Pel puig Peric.....	56
9. Per la vall de Planès i la Torre d'Eina.....	62
10. Per la vall de la Llosa i el pic de Montmalús.....	68
11. Pel Comabona.....	74
12. Pel Puigmal	80
13. Pel puig de Coma d'Or.....	86
14. Pel Puigpedrós.....	92
15. Pel Tossal de la Truita i el Monturull.....	98
16. Pel Carlit.....	104
17. Per la Tossa Plana de Lles.....	112

Introducció

Si parlem de la Cerdanya ens referim a la comarca més definida, en l'aspecte geogràfic, de la serralada pirinenca. Alhora, però, n'és un dels territoris més dividits. El 1659, al final de la Guerra dels Segadors, es va firmar el Tractat dels Pirineus, el resultat del qual va ser la partició de l'antiga vegueria en dues meitats repartides entre els estats espanyol i francès. Després, el 1833, el sector espanyol va quedar fraccionat entre les demarcacions provincials de Girona i de Lleida. A tot això cal afegir la divisió de la part francesa entre els cantons de Sallagosa i de Montlluís, dintre del departament dels Pirineus Orientals, i que la frontera andorrana abraça la capçalera de la vall de la Llosa, físicament cerdana.

El Consell Comarcal de la Cerdanya, creat el 1984, ha dut a terme una tasca unificadora al costat espanyol, però els límits provincials encara existeixen. Quan s'han de fer certs tràmits, unes vegades cal baixar a Girona, unes altres a Lleida i unes altres també a Barcelona. Puigcerdà disposa de jutjat, però la part de comarca dins de la demarcació de Lleida depèn del de la Seu d'Urgell. Sovint hi ha informació, en webs i fulls, dels patronats de turisme Costa Brava Pirineu de Girona i Pirineus Terres de Lleida, però només dels municipis cerdans que els pertoqueuen. Aquesta realitat, unida a la centralització de l'Estat francès, no posa precisament les coses fàcils amb vista a la unificació política del total de la Cerdanya.

CARACTERÍSTIQUES FÍSIQUES

En els 1.085 km² de la comarca s'hi troben quasi tots els materials rocosos del Pirineu axial: granits, esquists, pissarres silúriques, gneís, calcàries devonians i conglomerats carbonífers. S'hi han d'afegir calcàries secundàries i terciàries del Cadí, que pertany al Prepirineu, a més d'argiles, gresos i conglomerats quaternaris, de formació recent, que romanen al fons de la depressió o fossa tectònica —la plana de la vall— com a resultat dels sediments que provenen dels vessants muntanyosos.

Els massissos septentrionals —Carlit, Puigpedrós i Tossa Plana de Lles— i el del Puigmal, de relleu majoritàriament suau, són creuats per valls de morfologia glacial. Les muntanyes del sud, en canvi, resulten més abruptes. En l'actualitat a la Cerdanya no hi ha cap glacera, tot i que la neu pot cobrir el territori a partir dels 2.000 m d'altitud, segons el grau d'insolació d'una zona determinada, des de mitjan novembre fins ben entrat el maig. Al juny i al juliol hi queden algunes congestes.

Regada pel Segre i pels seus afluents, la Cerdanya s'orienta d'est a oest. En conseqüència, el clima, malgrat que és mediterrani, té una marcada influència continental: poques precipitacions, oscil·lació tèrmica notable, hivern freds i secs, estius temperats i també secs —amb tempes-

CERDANYA. 17 excursions a peu

tes a les tardes si en capes altes hi ha una massa d'aire fred— i primaveres i tardors més humides. Cal afegir-hi microclimes, com el de la vall de Querol, més fred i afectat pels corrents atlàntics, a més d'inversions tèrmiques, insolació forta a la solana i escassa a la baga. Les boires no hi són gaire freqüents.

La climatologia es manifesta en el paisatge vegetal. A la plana (1.000-1.300 m), amb prats de dall i conreus, hi creix una vegetació de ribera que, en forma de galeria, segueix els cursos riuals. A la part baixa de les muntanyes, especialment al Baridà —sector més occidental de la comarca—, s'hi veuen rouredes. A la solana de Bellver s'hi troben carrasques i pinasses. A la baga, dels 1.300 als 1.600 m hi abunden els pins rojos, i per damunt els pins negres amb avets. L'únic bosc de faig és a la vall de l'Inglà. La línia dels 2.200 m representa el límit del pi negre amb els prats d'alta muntanya, rics en flora.

La fauna és la comuna del Pirineu actual, afavorida per reserves naturals, per zones de protecció especial i per la creació, el 1983, del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Això s'ha traduït en un increment d'isards —tot i la malaltia que n'ha delmat la població—, cérvols, cabirols, voltors i aus depredadores. Hi ha molts senglars i marmotes, mentre que la perdiu blanca, el gat salvatge i el gall fer són espècies protegides. Tanmateix, s'ha constatat la presència d'un ós i de tres parelles de llops que volten pel Cadí i pel Carlit, dos dels quals van ser fotografiats el 2003.

POBLACIÓ I ECONOMIA

A la Cerdanya s'ha superat la xifra dels 25.000 habitants. Aquesta quantitat es pot multiplicar per cinc o més a l'agost i durant els caps de setmana de la temporada d'esquí. Actualment és la construcció el motor econòmic principal, juntament amb les empreses que s'hi relacionen. L'agricultura i la ramaderia, tradicional al llarg dels segles, es va reduït i el sector hotelier creix a un ritme més lent. El petit comerç, per la seva banda, està deixant pas als grans centres comercials.

L'art romànic, variat i interessant a la Cerdanya, atrau força visitants. Es conserven també restes de fortificacions, monuments megalítics i vells camins de ferradura. Les poblacions més importants, centres turístics destacables, són Puigcerdà, Font-romeu, Bellver de Cerdanya, Oveja, la Guingueta d'Ix, Alp, Llívia i Sallagosa. Gràcies en bona part al turisme, la comarca és activa en el que respecta a fires, festes i activitats de tipus gastronòmic, inspirades en la peculiar cuina cerdana. Rica en tradicions i llegendes, la comarca disposa d'una bibliografia extensa, elaborada per un grup d'escriptors i d'investigadors.

Els seus grans reptes del futur són la sostenibilitat del turisme, l'equilibri entre la construcció i el medi natural, la conservació d'aquest medi, el manteniment de l'agricultura i la ramaderia, la recuperació del patrimoni cultural, la millora de comunicacions i d'equipaments, la integració en una demarcació politicoadministrativa pirinenca, la unitat comarcal i, a causa de la immigració dels darrers anys, que el creixement econòmic esdevingui el més equitatiu possible.

ESTRUCTURA DE LA GUIA

Els itineraris ressenyats són una tria dels molts que es poden fer per la Cerdanya. Val a dir que s'entén la comarca en un sentit total, com si en formessin part les fronteres estatals i provincials. Les formes —més o menys actuals— Alta Cerdanya, Baixa Cerdanya i Cerdanya Nord no fan altra cosa que sotmetre's a l'existència d'aquestes fronteres. Més absurda és la dualitat Cerdanya francesa i Cerdanya catalana, que s'ha posat de moda en alguns mitjans, ja que la “francesa” és tan catalana com la “catalana” i tan francesa com la catalana és espanyola. Per molt que a la Catalunya estricta de les quatre províncies ara hi governi la Generalitat i, com a conseqüència, hi hagi una administració autonòmica, la frontera estatal —ens agradi o no— delimita França i Espanya. Més val, doncs, obviar-la i no pensar-hi. Aquí se l'anomena popularment “la ratlla”, tant a un costat com a l'altre.

L'objectiu de la guia és oferir a qualsevol excursionista, debutant o d'un nivell tècnic mitjà, disset maneres diferents de recórrer a peu la Cerdanya. És com si hi passés disset dies de vacances i volgués aprofitar-los. Aquests disset dies poden ser també disset caps de setmana durant l'any, o disset sortides per a persones que viuen i treballen a la comarca. L'evolució econòmica d'aquests últims anys s'ha transformat en una forta reducció de les feines agrícoles i ramaderes. Això ha comportat que molta gent visqui d'esquenes a la muntanya, quan els seus avantpassats la tenien present —per grat o per força— al llarg de la vida. Hi ha molts cerdans, avui, que desconeixen l'entorn del seu poble. Tot i els dos centres, seria una mentida afirmar que l'ambient excursionista és tan viu a Puigcerdà i Bellver com, per exemple, a Benasc, Torla o Gavarnia, per no sortir dels Pirineus. Ja no parlem de poblacions alpines com Zermatt o Chamonix.

L'estany del Viver, amb el Puigmal i les muntanyes de Núria al fons

Itinerari • 1

Pel pla de la Batllia

Bellver de Cerdanya • la Creu de Talló • pla de Pi • Pi • Olià • Santa Eugènia • les Basses de Gallissà • cim del serrat de Gallissà • Bellver de Cerdanya

Descripció

Aquest circuit és una amena passejada pel sector occidental del pla de la Batllia, un paratge on abunden els racons d'interès. És, al mateix temps, la millor manera d'interpretar el paisatge que envolta la vila de Bellver de Cerdanya, d'origen medieval. Pertot arreu s'hi evidencia l'empremta humana: marges de pedra seca, prats dalladors, conreus, ex-

plotacions ramaderes, sèquies, camins antics, cases d'arquitectura pirinenca, portals cerdans, segones residències, esglésies romàniques... L'espai de ribera protegit de les Basses de Gallissà, ric en vegetació i amb nius preparats per rebre-hi cigonyes, incrementa els atractius d'aquesta agradable excursió, que es pot fer còmodament en un matí o en una tarda.

Itinerari

Fitxa tècnica

Distància: 10 km.

Temps: 3 h 30' aproximadament.

Desnivell: 125 m.

Dificultat:

Punts d'aigua: Fonts de Talló i dels Cúcs.

Accés: Cal dirigir-se a l'Oficina de Turisme de Bellver de Cerdanya, situada a la plaça de Sant Roc.

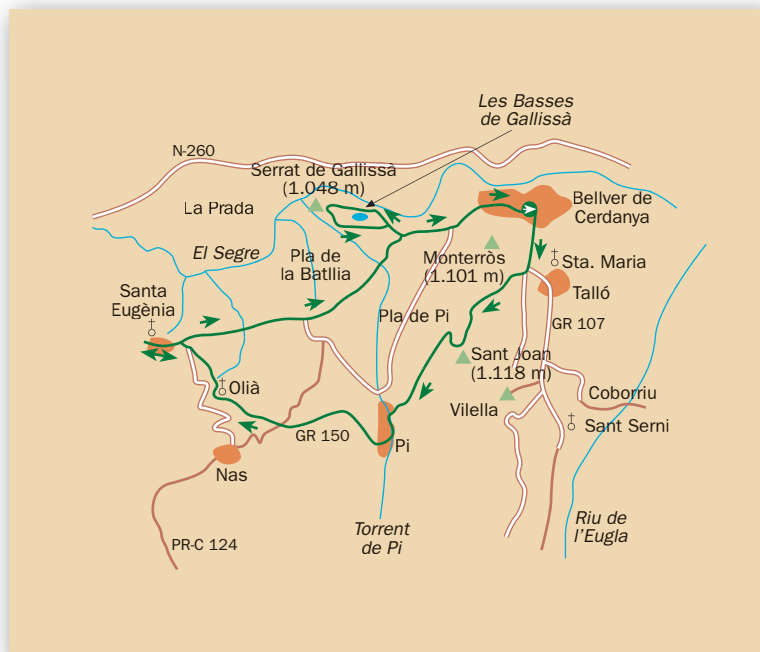
0:00 h. Oficina de Turisme de Bellver de Cerdanya (1.020 m). Es troba a l'interior de la capella de Sant Roc. A la dreta hi ha un cartell informatiu del Camí dels Bons Homes, sender de gran recorregut (GR 107) que evoca l'exili dels càtars al segle XIII durant la croada contra ells i després de la batalla de Muret (1213), però sobretot com

a conseqüència del setge i la presa del castell de Montsegur per part de l'exèrcit croat el 1244. Senyalitzat tant pel traçat principal com per les diverses variants, el seu eix central va des del santuari de Queralt, prop de Berga, fins al pla dels Cremats,

al peu del turó on s'assenten les ruïnes del castell de Montsegur. Prenem la carretera local de Talló, per on va també el Camí dels Bons Homes. Després d'una pujada breu sortim del poble. Crida l'atenció, a la dreta, l'edifici vermell del pavelló poliesportiu municipal.

0:10 h. La Creu de Talló. És una antiga creu de terme. Al costat hi

ha més rètols indicadors. Un és de la Ruta dels Segadors, que va de Bellver a Gósol pel pas dels Gosolans i que rememora les colles de segadors que es dirigien a la Cerdanya des d'aquesta població berguedana. Cal recordar que el 1906 la va seguir el pintor Pablo Ruiz Picasso després de la seva estada a Gósol. Un altre és del Camí de Sant Jaume, que des d'Ur fins a Martinet recorre la plana cerdana en direcció a Santiago de Compostela. El tercer és del circuit de BTT que dona la volta al Parc Natural del Cadí-Moixeró. Destaca, un xic allunyada a l'esquerra, la basílica de Santa Maria de Talló, notable temple romànic conegut popularment com "la Catedral de la Cerdanya". Ens desviem a la dreta per una carretera local que torna a Bellver, però de seguida la deixem per agafar-ne una altra a l'esquerra que va a les cases de Vilella. Poc després, parant atenció als indica-

dors de la Ruta dels Segadors i de les franges blanques i vermelles del GR 150, que també dona la volta al parc natural, prenem una pista planera a la dreta. Aviat es bifurca. La pista de la dreta acaba d'arribar a la propera font de Talló, a la falda del turó cònic de Monterròs, mentre que la de l'esquerra, per on continuem, perd uns metres d'altitud i baixa a un gran pla amb un rec, prats de dall i vegetació de ribera.

0:20 h. Pla de Pi. La pista es dirigeix a uns camps i gira a la dreta per superar un contrafort de l'argilós turó de Sant Joan, que pren lleu a l'esquerra. Després d'aquesta pujada breu s'atenyen uns prats al fons dels quals ja es veu el poble de Pi. Anem deixant enrere el turó de Sant Joan. Abans d'entrar a Pi enllaça amb la nostra una pista que prové de Vilella.

0:40 h. Pi (1.080 m). Hi entrem per un sector de segones residències. Aquest poble, agregat de

Bellver, està format per dos barris: el Raval i el Pedró. Quan ens trobem al carrer principal, el seguim cap a l'esquerra i travessem el Raval. Fixem-nos, a la dreta, en l'església de Santa Eulàlia, romànica però molt reformada, i en els portals cerdans d'algunes cases, força interessants. Deixem a l'esquerra la pista de l'Agre i del Pradell de Pi. El mateix carrer duu al Pedró, més elevat. Queda també a l'esquerra la carretera local que puja a les cases de Cortariu. Ara, ja fora del poble, cal continuar per un antic camí ramader que creua un torrent i que domina el pla de la Batllia, el qual s'estén a la dreta.

1:00 h. Cruïlla. Es troba damunt d'un altre contrafort muntanyós. De fet ens creua el camí vell de Nas, que ve de la carretera entre Pi i Santa Eugènia, a la dreta, i que

puja al poble de Nas, elevat en un altiplà a l'esquerra. En aquesta direcció s'inicia el PR-C 124, per on va la Ruta dels Segadors. Nosaltres seguim recte pel GR 150. Perdem altitud per una petita vall argilosa i no triguem a ser en un altre nucli agregat de Bellver.

1:10 h. Olià (1.072 m). Hi ha un parell de portals dignes de veure. Pels voltants es troben segones residències. Les marques de pintura giren a la dreta i segueixen un camí ramader paral·lel a la carretera d'accés a aquest poble, que surt de la que uneix Pi amb Nas. En pocs minuts som a la desviació, a l'esquerra, on s'inicia una altra carretera que va a Santa Eugènia, els Torrents, Cal Manxot, Ridolaina i Montellà. La seguim.

1:30 h. Santa Eugènia (1.066 m). Aquesta agrupació de cases cons-

El campanar de Santa Eugènia

Lacusada inclinació d'1,5 m de la seva torre campanar és la singularitat principal d'aquesta església. Es tracta d'un dels tres campanars romànics de la Cerdanya que es conserven sen-

Santa Eugènia i el seu campanar inclinat

cers. Consta de quatre cossos separats per frisos amb arcuacions cegues d'estil llombard, amb un tercer cos que presenta grans finestral·ls en arc de mig punt a cada cara. La coberta és de llosa i de dos vessants. Després d'unes llargues obres de reforma, al 14 d'octubre de 2001, en un acte solemne presidit pel bisbe d'Urgell, es commemorà la fi d'aquestes obres. La coral de la Capella de Santa Maria de Puigcerdà va cantar els Goigs en llaor de Santa Eugènia, musicats pel germà Efre·m de Montellà, avui monjo de Montserrat.

Prullans des del pla de la Batllia

tituïa l'antic poble de Neriniano, que consta en l'acta de consagració de la catedral d'Urgell, de mitjan segle X. Per aquest motiu es coneix també amb el nom de Santa Eugènia de Nerellà. Ben aviat ens reclama l'atenció el campanar inclinat de l'església parroquial, anomenat popularment "la Torre de Pisa de la Cerdanya". Deixem el GR 150 i reculem fins a l'última desviació. Seguim ara la carretera local cap a l'esquerra en direcció a Pi i gaudim d'una vista detallada del pla de la Batllia, amb Bellver al fons i, tancant l'horitzó, el massís del Puigmal. Creuem per un pont estret el mateix torrent que abans hem trobat entre Pi i Olià i arribem a un revolt tancat des d'on surt una pista a l'esquerra.

1:45 h. Desviació. La pista, planera, és l'antiga carretera de Santa Eugènia. Creua el torrent de Pi i passa per uns prats on bona part de l'any acostuma d'haver-hi bestiar pasturant. Fixem-nos, a la dreta, en un llarg marge de pedra seca. A l'esquerra es troba una bassa. Més a l'esquerra es veuen el poble de

Prullans i els vessants rostos de l'aspra solana de Bellver, amb alguns bosquets d'alzina carrasca. A poc a poc ens acostem a uns turons que s'alcen també a la nostra esquerra, els quals es caracteritzen pel seu cim pla i per alguns petits cingles calcaris i de conglomerat als vessants. Formen el serrat de Gallissà, per on després passarem. Aquest sector va estar inundat per un estany, que va durar des de l'esfondrament de la fossa tectònica de la Cerdanya fins a les últimes glaciacions, fa uns 10.000 anys. El 1031 Gallissà era un nucli que s'anomenava Villa Gallica, i el 1458, Gallicano. El terreny fa un descens pronunciat no gaire lluny ja de Bellver.

2:00 h. Nova desviació. Un indicador assenyala l'itinerari, a l'esquerra, de l'espai de ribera protegit de les Basses de Gallissà. La pista per on anem, més estreta, s'aproxima al Segre. Uns 400 m enllà acaba en un aparcament a l'entrada de l'espai, delimitat amb uns grossos blocs de roca.

2:05 h. Les Basses de Gallissà (1.000 m). Agafem el camí de la

